

Sygn. akt I CSK 205/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Jan Górowski

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa A. K.

przeciwko E. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 lutego 2014 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 30 października 2012 r., sygn. akt I ACa [...],

uchyla wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 października 2012 r. w części zaskarżonej skargą kasacyjną E. B. tj. w pkt 1, pkt 2 w zakresie oddalającym apelację pozwanej E. B. oraz w pkt 3 i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

A. K. po rozszerzeniu powództwa przed Sądem Rejonowym w W. w sprawie II C [...], wniósł o zasądzenie od E. B., D. B. i Ł. B. solidarnie kwoty 240.000 złotych wraz z umownymi odsetkami w wysokości 10 % za każdy miesiąc od dnia 9 lutego 1999 r. Z uwagi na niedopuszczalność przekształcenia powództwa żądanie co do kwoty 210.000 złotych zostało wyłączone do odrębnego postępowania i sprawa w tej części została przekazana do Sądu Okręgowego w W..

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 29 grudnia 2010 r., zasądził od E. B., D. B. i Ł. B. solidarnie na rzecz A. K. kwotę 210.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 30 listopada 2003 r., zastrzegając E. B., D. B. i Ł. B. prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie ich odpowiedzialności do przedmiotów wchodzących w skład majątku odrębnego G. B. oraz do wysokości wartości ustalonego w inwentarzu stanu czynnego spadku po G. B. oraz orzekł o kosztach procesu i oddalił powództwo w pozostałym zakresie, umorzył także postępowanie wywołane wniesieniem pozwu wzajemnego.

Sąd ustalił, że w dniu 18 grudnia 1998 roku powód zawarł z X. Y. umowę pożyczki, mocą której pożyczył X. Y. kwotę 240.000 złotych, którą ten zobowiązał się zwrócić do dnia 18 lutego 1999 r. Strony umowy ustaliły odsetki za opóźnienie w spłacie pożyczki w wysokości 10% jej wartości za każdy rozpoczęty miesiąc opóźnienia. Poręczycielem pożyczki zgodnie z § 6 umowy był G. B.. Celem zabezpieczenia spłaty pożyczki X. Y. ustanowił na nieruchomości, której był właścicielem, hipotekę zwykłą na rzecz pożyczkodawcy (§ 5), a G. B. hipotekę zwykłą na nieruchomości stanowiącej jego własność położonej we wsi M. w gminie [...] (§ 8). X. Y. pożyczki nie spłacił, a postępowanie egzekucyjne zostało umorzone wobec stwierdzenia jego bezskuteczności. A. K. nie zawiadomił G. B. o braku spłaty pożyczki przez X. Y.. W dacie udzielania umowy poręczenia G. B. był żonaty, nie zawierał z żoną umów majątkowych małżeńskich; był bezrobotnym bez prawa do zasiłku. W tym czasie pozwana E. B. uzyskiwała dochody w wysokości około 800 złotych. G. B. zmarł w dniu [...] 2000 r., a spadek po nim z dobrodziejstwem inwentarza nabyli: żona E. B. oraz synowie D. B. i Ł. B. po 1/3 części każde z nich.

Sąd Okręgowy uznał roszczenie za uzasadnione co do zasady. Za pozbawiony racji uznał zarzut przedawnienia roszczenia oraz twierdzenia pozwanych, że umowa pożyczki ponad kwotę 58000 zł nie została wykonana. Stanął na stanowisku, że mimo iż G. B. pozostawał z pozwaną w ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej i udzielenie poręczenia było czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym, to umowę poręczenia G. B. zawarł skutecznie co do jego majątku osobistego. Za przedawnione uznał częściowo roszczenie o zapłatę odsetek ustawowych, natomiast postanowienia umowy odnoszące się do ich wysokości uznał za nieważne na gruncie art. 58 § 2 k.c.

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 30 października 2012 r. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji w zakresie daty początkowej płatności odsetek oraz określił inaczej sposób ograniczenia odpowiedzialności pozwanych, a w pozostałym zakresie apelacje obu stron oddalił. Dokonał odmiennych ustaleń odnoszących się do daty uzyskania przez poręczyciela informacji o obowiązku spłaty pożyczki. W zakresie oceny prawnej nie podzielił poglądu Sądu pierwszej instancji co do nieważności umowy poręczenia w zakresie dotyczącym jedynie majątku wspólnego. Uznał, że w przypadku braku zgody współmałżonka na zaciągnięcie zobowiązania i potwierdzenia takiej czynności, nieważność dotyczy całej czynności prawnej. Uznał jednak, że G. B. zawierając umowę poręczenia, ograniczył swoją odpowiedzialność do majątku odrębnego. Udzielenie poręczenia było zatem czynnością ważną.

Wyrok Sądu Apelacyjnego został zaskarżony skargą kasacyjną przez E. B. w całości. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania, skarżąca zarzuciła obrazę art. 227 w zw. z art. 380 k.p.c., a w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzuciła obrazę art. 36 § 2 k.c. w zw. z art. 37 § 1 k.r.o. w brzmieniu przed dniem 17 czerwca 2004 r. oraz art. 65 § 1 i 2 k.c. W oparciu o te zarzuty wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozpoznanie sprawy także na korzyść współpозwanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny, podobnie jak Sąd pierwszej instancji, stwierdził, że udzielenie przez G. B. poręczenia pożyczki w dniu 18 grudnia 1998 r., udzielonej X. Y. przez powoda, stanowiło czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym poręczyciela i pozwanej E. B.. Nie podzielił z kolei stanowiska Sądu Okręgowego, że wynikająca stąd nieważność umowy poręczenia ogranicza się do majątku wspólnego, zaś w odniesieniu do majątku odrębnego poręczyciela pozostaje umową ważną. Sąd Apelacyjny nie podzielił jednak zarzutu pozwanej o nieważności umowy poręczenia, uznając, że treść umowy poręczenia wskazuje, iż G. B. składając oświadczenie woli w tej umowie ograniczył w niej swoją odpowiedzialność do swojego majątku odrębnego. Ta ocena zasadnie została zakwestionowana w skardze kasacyjnej pozwanej poprzez zawarte w niej zarzuty naruszenia art. 65 k.c. i art. 227 k.p.c.

Sąd Apelacyjny wyraźnie stwierdził, że umowa poręczenia nie zawiera wprost żadnego stwierdzenia wskazującego na ograniczenie odpowiedzialności poręczyciela w porównaniu z ustawowymi regułami tej odpowiedzialności. Sąd drugiej instancji uznał, że wskazuje jednak na to stwierdzenie poręczyciela, że nie zawierał z żoną umów majątkowych małżeńskich, a także ustanowienie przez niego odrębnego zabezpieczenia spłaty pożyczki w postaci hipoteki na nieruchomości stanowiącej jego majątek odrębny. Oceny tej nie można w żaden sposób zaakceptować. Oświadczenie, że poręczyciel nie zawierał umów majątkowych małżeńskich wskazuje faktycznie, że pozostawał w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej, co nie świadczy samo w sobie o woli ograniczenia zakresu jego odpowiedzialności jako poręczyciela. Podobnie obciążenie składnika majątku odrębnego nie wskazuje na wolę ograniczenia odpowiedzialności wyłącznie do majątku odrębnego.

Należy zgodzić się także z oceną skarżącej, że ograniczenie odpowiedzialności poręczyciela musiałoby wynikać jednoznacznie z umowy poręczenia, przy uwzględnieniu interesu wierzyciela. Przy zawarciu tego rodzaju umowy, musiałby on wyraźnie zaakceptować powstanie ograniczonej odpowiedzialności poręczyciela.

Zarzut naruszenia art. 65 k.c. był uzasadniony także z tego względu, że Sąd Apelacyjny dokonując wykładni postanowień umowy poręczenia ograniczył się wyłącznie do analizy jej treści, mimo że uznał, iż nie jest ona jednoznaczna i nie zawiera wprost stwierdzenia, że poręczyciel ograniczył w niej zakres swojej odpowiedzialności. Art. 65 § 1 k.c. wskazuje, że przy dokonywaniu wykładni oświadczenia woli należy uwzględnić okoliczności, w których zostało ono złożone. Skoro zaś Sąd Apelacyjny w treści umowy poręczenia dopatrzył się sformułowań wskazujących na ograniczenie odpowiedzialności poręczyciela, to stanowiło naruszenie przepisów postępowania oddalenie wniosków dowodowych pozwanych zmierzających do wyjaśnienia okoliczności zawarcia umowy, w tym stanu majątku odrębnego poręczyciela. W skardze kasacyjnej podniesiono np. zasadnie, że gdyby wyniki tego postępowania ujawniły, iż poręczyciel nie dysponował majątkiem odrębnym poza nieruchomością, na której ustanowił hipotekę, to nie znajdowałoby logicznych podstaw wprowadzenie do umowy poręczenia ograniczenia odpowiedzialności do majątku odrębnego poręczyciela, gdyż udzielenie takiego poręczenia byłoby zupełnie bezprzedmiotowe. Z przyczyn wyżej wskazanych skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 378 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c.

[aw]

es